

L'independentisme segr

Ja sia perquè En Joan Manuel Serrat els va popularitzar en una de les seves cançons, ja sia perquè serviren de cortina de fum per a amagar l'autèntic rerefons polític d'En Salvat, el fet és que la majoria de catalans i catalanes que han intentat aproximar-se a l'obra papassetiana, han topar tothora amb uns mots que han determinat d'antuvi totes les lectures possibles del pensament del poeta. En Salvat va escriure: "jo no vull allistar-me sota de cap bandera. Són el vell distintiu de les grans opressions. Àdhuc el socialisme, n'és una nova forma d'opressió, perquè és un estat nou seguidor de l'estat. Seré ara el glossador de la divina acràcia, de l'Acràcia impossible a la vida dels homes, que no senten desig d'una Era millor." Però, a més a més de no tenir en compte que aquest text era tot just un esborrany del seu primer balboteig literari, En Serrat va esbandir de la seva cançó un fragment prou revelador ("Àdhuc el socialisme, n'és una nova forma d'opressió, perquè és un estat nou seguidor de l'estat"), amb la finalitat d'adaptar la ideologia del poeta a la seva pròpia, sense que se n'escapés cap exabrupte. Calia anarquitzar En Papasseit. Calia socialitzar-lo. Fer-lo passar com un poeta sense pàtria, preocupat per les lluites socials, literàries, estètiques i sexuals. I amb una total indiferència per Catalunya. El que diran En Castellet i En Molas a la *Poesia Catalana del Segle XX*: "la revolta salvatiana és químicament pura: lluitar per lluitar; per res més". Tanmateix, fou així? L'obra poètica d'En Salvat-Papasseit és una lluita sense objectius? És una lluita merament estètico-literària, químicament pura? Era una lluita ofegada i perduda abans d'entrar en combat, perquè —com diu En Sobré al pròleg dels *Mots propis i altres proses*— En Salvat "preferia les causes perdudes"? O el que realment s'esdevingué és que tota la lluita anarco-sindicalista del Salvat primicier evolucionà cap a un catalanisme cultural i acabà desembocant en l'independentisme? I que, justament, per raó del seu abrandat independentisme, de la seva imbricació en els escamots armats d'Estat Català, i de la seva apologia constant, indefallent, precisa, de l'alliberament de Catalunya de l'opressió d'Espanya, s'ha obliterat el seu pensament polític de tota lectura rigorosa que s'ha fet sobre la seva obra?

Del socialisme mentider al catalanisme cultural. És cert que el primer Salvat

**Jordi Bilbeny
ressegueix
l'evolució
ideològica de
Joan
Salvat-Papasseit.
Un camí que va
des de
l'espanyolisme
intel·lectual dels
inicis fins a
l'independentisme
militant que va
dirigir el
pensament del
poeta durant la
major part de la
seva obra. Vet
aquí un Papasseit
eternament
anarco-sindicalista
que ha estat
volgudament
amagat.**

és un home convençudament socialista. Espanyol i socialista. Les seves primeres manifestacions literàries, aplegades a *Humo de Fábrica*, al 1918, són escrites en espanyol. Però la llengua no és només l'únic element d'adscripció a Espanya. Hi ha el seu bagatge cultural. Els seus guies literaris i revolucionaris, o són també obertament espanyols, o comparteixen l'espanyolitat com quelcom de consubstancial a la seva formació ideològica i política: Azorín, Cervantes, Gómez de la Serna, Ganivet, Pi i Margall, Goni, Jovellanos, Lerroux o Joaquín Costa, entre molts altres, són dels seus referents més pròxims. Per En Salvat, Espanya és la seva pàtria social, espiritual i intel·lectual. No és el seu país modèlic. Però és el seu país. Un país amb mancances i tragèdies profundes. Un país injust. Però el seu país, al capdavall. Per això mateix, tota l'energia d'*Humo de Fábrica* es destinarà a la regeneració d'Espanya. A l'article "Quijotería y flamenquismo", En Salvat apunta: "*Hablar de Espana en estos momentos tiene como el sabor de una amarga bebida que no cure pero que vayamos apurando cual remedio. ¿Y sabéis por qué? Porque cuando hablamos de España, los que luchamos, los que también la queremos, lo hacemos para redimirla de pasados errores.*" I acaba: "*España ha luchado siempre; de ideales no ha tenido nunca, o no los ha conformado nunca. Hemos ido a esas luchas por la Fe, con el sentimiento acaso de obrar bien, pero sin saber si ello nos correspondía a nosotros, como en verdad no nos correspondía. Y así, y no busquéis en ello paradoja, acentuamos que somos solamente Sanchos y que lo somos irremisiblemente.*" La identificació d'En Salvat amb el país que pretén regenerar a través dels seus articles abrandadament revolucionaris és absoluta. No hi farà res que critiqui Espanya i els espanyols. No hi fa res que s'esgargamelli cridant: "*¡Juventud española! Otra generación imbécil fracasada, inútil a la siembra de la renovación.*". O bé que "*hoy toda Espana es un cementerio moral.*". I encara: "*hay pueblos que sólo son una afrenta, que sólo son un pecado: España.*". Però, en totes aquestes flamarades antiespanyoles, no hi batega cap ínfula separatista, sinó tan sols una ben intencionada actitud de regeneracionisme espanyol. De regeneracionisme socialista espanyol. Al 1916, un Salvat de vint-i-dos anys creia que el socialisme encara podria fer ressuscitar les ànimes mortes dels

estat de Salvat-Papasseit

espanyols. Així ho escriu al manifest "Hermanos oprimidos, salud", que publicarà la *Juventud Socialista Barcelonesa*:

"Nosotros, socialistas, la juventud eterna en ardimiento, los que brotamos siempre al son de las protestas justicieras, venimos otra vez. Venimos contra la España vieja, que es tradicional tierra de opresión y queremos ser libres."

Però lliures com a treballadors explotats per burgesos capitalistes al servei de la tirania de l'estat. Mai lliures com a part viva d'un poble sotmès a un altre poble.

De tota manera, *Humo de Fábrica*, tot i el seu àmbit espanyolitzant i socialista, ja contindrà el germen de la ruptura futura amb l'esquerra espanyola i amb l'estat espanyol. De mica en mica En Salvat s'adonarà que *"es toda la nación que es expoliada con el asentimiento y colaboración de las izquierdas"*. Idea que es repetirà, un any després a *Un enemigo del Poble*: "Fins per damunt de tot, les joventuts polítiques d'esquerra, que són les que podrien renovar el país, no estan capacitades per a aquesta missió. I és que van a remolc dels cabdillismes, lluny de ser-ne l'assot. Mentrestant, els obrers segueixen emigrant, i els soldats passen fam i són minats pels polls allà al Marroc, i les vagues es donen sense altra solució que la guàrdia civil". I també: "Ell [Romain Rolland] és qui ha fuetejat els socialistes, aquells que no han complert amb les masses humils, aquells que no han tingut prou valor

La dimensió literària de Joan Salvat-Papasseit ha estat esbiaixada molt sovint. En aquest sentit, hom ha volgut fer passar Salvat com un poeta sense pàtria. I res més lluny de la realitat.

per morir per llurs ideals i vergonyosament moren pels dels altres".

I pel que fa a la ruptura de l'estat espanyol, ja preconitzà a *Humo de Fábrica*: "¡Arriba los hambrientos! ¡Abajo el capital de las manos burguesas! ¡Abajo los Estados opresores!"

Frases, aquesta darrera, que no tindria cap mena de sentit llibertari, si al llarg del llibre no hi hagués aquesta altra: "Portugal será nuestro cuando nosotros seamos también de Portugal, unidos en deberes y en las aspiraciones y libres Cataluña y Vasconia a la vez, en iberismo noble." La mateixa idea que havia també recollit, ja al 1916, als *Mots propis*: "Jo no puc conformar-me que en nom de la unitat d'un Estat qualsevol em fermi els grillons de l'esclavatge —això de la unitat és una altra mentida dels nostres assassins—".

Nogensmenys, el canvi definitiu a l'hora de concebre el conflicte espanyol vindrà de la mà del canvi d'idioma. Això és el que es dedueix de les paraules d'En Josep Pla, que ens diu que, quan conegué En Salvat "era un xicot molt tètric; semblava un jove insatisfet. Tots els gorkians, tots els anarquistes literaris, eren el mateix. Però a mesura que la seva presència al Faianc l'obligà —almenys externament— a deixar les seves vociferacions socials a segon terme i a obsessionar-se per les qüestions literàries, es tornà més divertit. En aquest procés anà perdent la pedanteria juvenívola —cosa curiosa

en un país en què aquesta xacra sol augmentar amb el pas dels anys i de l'experiència, si és que se n'arriba a tenir-. Es tornà una persona molt agradable. Aquesta transformació es produí a mesura que anà deixant (en l'escriptura) el castellà, que fou l'idioma literari de la seva extrema juvenesa, per adoptar un català ple de naturalitat i desproveït de tota petulància acadèmica. El fet li costà un gran esforç, perquè les seves lectures d'adolescent, totes en castellà, que féu amb una gran avidesa, el castellanitzaren fins al moll de l'os. L'adopció del català li provà positivament, li donà una visible salut mental". El canvi d'idioma anà de bracet amb l'aparició de la revista editada per ell mateix *Un Enemic del Poble*, el 1917. L'Enric Jardí, observant aquest canvi, ha apuntat: "Amb l'aparició d'*Un Enemic del Poble*, Joan Salvat-Papasseit, poeta d'extracció humil i autodidacte, es catalanitzava. El seu canvi de llengua literària coincidí amb el treball que desenrotllà al costat de l'entusiasta promotor d'empreses artístiques de signe noucentista Santiago Segura."

El retorn a la identitat pròpia i la preocupació per Irlanda. A partir d'aquí, els fets semblen precipitar-se: abandona el pseudònim de Gorkiano, empra el seu propi nom per signar les seves creacions literà-

Salvat-Papasseit amb un grup de la Joventut Nacionalista l'any 1913, entre el qual hi ha Daniel Cardona. El canvi de llengua literària coincidí amb el treball que desenrotllà al costat de promotors d'empreses artístiques de signe noucentista.

ries, deixa a un segon pla la brega social i política i reclama un lloc en el camí de l'Esperit. Catalunya entra en el camp dels seus objectius. Apareixerà el manifest "Missió per Catalunya", on En Salvat comença a utilitzar expressions com el "jou de Castella", "hom no és petit davant d'Espanya", "Espanya no existeix com entitat unida", "el ferro al cint no pesa; pesa l'esquella innoble que el manso porta al coll". I és en aquesta proclama que el poeta focalitzarà la seva "missió": "nosaltres estimem el sofriment per l'alliberació, no el goig en l'esclavatge. Han dit per Catalunya? Ens plau malgrat que sigui una interinitat." Queda clar que En Salvat s'arreglerà amb els qui sofreixen per alliberar Catalunya. Idea que reblarà per acabar la "missió": "Catalunya és un nom i una amada. Ai d'Ella si demà, en haver-la fet lliure, tornava contra nós!"

En una carta a l'Elies Badiella, del 10 de març de 1919, es queixarà de les bombes castellanistes posades a Catalunya per tal de frenar l'avanç de la societat catalana en les seves reivindicacions per l'Estatut d'Autonomia. Però no acabarà de donar el pas definitiu de la comprensió del sotmetiment i l'esclavatge de Catalunya dins Espanya fins al cap d'un any. El 7 d'abril de 1920 escriu a En Josep Maria Junoy: "Com més estimo París, m'estimo també més Barcelona. Torno amb un nou

i més ple concepte de la pàtria.” I aquest nou concepte de la pàtria va íntimament lligat al concepte de la independència de Catalunya, per tal com així ho manifesta el mes següent en una carta a En Joaquim Ventalló, acabada de la següent tenor: “Visca Catalunya lliure!/ Mori la burra Espanya gran!/ Visca la virilitat dels irlandesos!/ Visca En Soler!/ Abaix la diplomàcia de ‘La Lliga’!/ Morin els botiflers! Visca el futurisme internacional!”.

La preocupació d'En Salvat per la lluita independentista irlandesa es fa molt present, a partir d'ara, en el seu pensament polític. Tant ell com el seu germà Miquel escriuran a *El Dia* de Terrassa articles sobre el cas irlandès comparant-lo amb el cas català, cosa que evidencia que la qüestió de la independència d'Irlanda i Catalunya era motiu de conversa habitual al si de la família Salvat-Papasseit. Pel nostre poeta, els irlandesos són uns autèntics herois, homes que saben lluitar i donar la vida per la llibertat del seu poble, mentre a Catalunya “ha mort el via fora! O s'ha perdut: hom caurà de genolls en adoració santa davant l'home valent. I farem com les dones que admiren l'energia de tots els qui són homes i veritables homes. Però la Catalunya, quan ressuscitarà?”

El combatent convençut i el poeta social. Seria fàcil deixar-se endur per la cre-

*Salvat-Papasseit,
el primer per
l'esquerra, amb
un altre grup de la
Joventut Catalana
el 1916.
Tota l'obra poètica
d'en Salvat respira
aquesta fortor de
lluita incombustible,
d'amor al país i al seu
alliberament nacional.*

ença que, davant l'evidència d'un pensament polític independentista papassetià incontestable, aquest pensament només es reflectí en el seu epistolari i en revistes d'abrandament nacionalista. Però que, altrament, la seva poesia en restà tothora incòlume. Seria massa fàcil, però no seria cert. Car tota l'obra poètica d'En Salvat respira aquesta fortor de lluita incombustible, d'amor al país i al seu alliberament nacional. I això sí que és fàcil de resseguir amb claredat al llarg de tots els seus poemes. Des del primer al darrer. Així a *Poemes en Ondes Hertzianes* (1919), ja hi trobem consignes com és ara “LLUITA x BELLES GESTES I ACCIONS” o imatges com “i duc el tomahawk sota l'aixella”. *L'Irradiador del Port i les Gavines* (1921) s'obre amb un “CANTO LA LLUITA”. I a *Les Conspiracions* (1922) la incitació a la lluita armada no es pot amagar de cap manera: “prenem els estris de viure en combat” o “fendim les ones, tal guerrers d'abans”. Lluita que no desapareix a la *Gesta dels Estels* (1922): “cantaria cançons com els marins de guerra” o “lluitaria qui sap per quina ampla bandera/ però millor que fos la de la meva terra/ quatre barres de sang/ l'or del cor que voleia”. Ni desapareix a *El Poema de la Rosa als Llavís* (1923): “vaixells de guerra vinguessin al port./ prou hi aniria mariner de popa”.

A més a més, el seu llibre *Les Conspiracions* (1922) és la clau de volta que ens permet de comprendre la poesia com un fet autènticament civil, de combat, patriòtic. Lluny de teoritzacions estètico-literàries el llibre encaixa de ple en la "conspiració" política. I és un fidel reflex, com han assenyalat molt bé En Joan Alavedra i En Joan Teixidor, de l'obra d'En Dídac Ruiz i, molt particularment, del seu llibre *Del Poeta Civil i del Cavaller*. Aquí En Ruiz posa de manifest la urgència d'una poesia civil i d'un estol de cavallers per a Catalunya. Per ell "l'alliberació de cada Pàtria que vol infantar un Poeta és un fet històric. I pot afirmar-se enèrgicament que, si la miserable raça dels humans és encara a la infància del progrés dels sentiments i dels entusiastes, es deu quasi exclusivament a la ignorància d'aquest fet. Podeu aplicar els raonaments universals al cas concret de Catalunya. I als pessimistes, als que no creuen possible l'alliberació per l'única raó que ja no la tenen, recordeu-los, si us plau, que les coses són espiritualment abans que siguin realment, que l'ideal de la llibertat precedeix el fet de l'alliberació". I l'alliberació de Catalunya només s'aconsegueix conspirant. I la conspiració és transparent: "ara hem d'ésser nosaltres (escriu En Salvat des del mateix sanatori espanyol on escriurà el llibre), perquè ho som i ho volem, un Estat que reneix tot i espolsant-se el llot de les polaines. Aquesta terra erma castellana ens dona dret a això, i per la voluntat en serem lliures. Però cal voluntat. Si no ve un temps heroic no podrem deslligar-nos-en: pesen com un cos mort, com lo que són." I continua: "Sabem que encara som una província, però no sabem que *ja no ho som!* Sabem que entre nosaltres fins hi ha separatistes, però ignorem encara que ja estem separats. Una estoneta més -25 anys, potser-, que el poble s'orienti cap allà on ja avui es troba l'escassa selecció de catalans, i el problema es presenta d'una tal gravetat com la dels irlandesos. Perquè no tenim res, res de comú." I encara afegirà: "Em calia saber-ho ben del cert què hi havia de bo entre ells i nosaltres. I no hi ha res de bo. Dintre la selecció d'aquesta gent d'aquí, tots del 98, sols hi ha una incomprensió per al nostre problema viu. En això els hem pujat un grapat de mils colzes. Tots són *hijos de Espana*. Que bon profit els faci!" Per a acabar reblant: "Amb l'Ortega i Gasset, home ben Castellà, amb tot i que ell s'esforça a contradir-ho -almenys a contradir que Espanya sigui morta-, no m'he pogut entendre. I és que no ens assemblem ni amb els intel·li-

Ex-libris del llibre 'Poema de la Rosa als llavis', signat per Josep Obiols l'any 1923. L'estel independentista de cinc puntes llueix en els treballs del poeta a principis dels anys vint, i és l'estel que impregnarà tots els seus poemes d'una manera obsessiva.

ARXIU

gents. Cada dia que passi la muralla serà més gruixuda que mai. Ens caldran, tanmateix, més esforços. La nostra marrecalla té un pervindre de guerra. Que no els manqui el Poeta ni els manqui el Cavaller ni el Sacerdot." *Les Conspiracions* són el fruit d'aquesta immensa dissemblança, d'aquest mur insalvable, sense enderrocament possible.

L'estel d'un esguard i el d'una senyera. Ara bé, En Joan Crexell, a *l'Origen de la Bandera Independentista*, va mostrat sobradament com des de l'abdicació de l'Amadeu de Savoia de la corona espanyola i de la consegüent proclamació de la Primera República espanyola, l'11 de febrer de 1873, fins a la proclamació de la República Catalana del 14 d'abril de 1931, el nou símbol que a Catalunya impregnarà les ban-

deres catalanes, les capçaleres de les revistes, els emblemes, els segells i els ex-libris, és l'estel solitari de cinc puntes. Per En Rafael Dalmau, en un article publicat al núm 125 de *Nosaltres Sols!*, "l'estel és per nosaltres la distinció que hi ha entre els catalans que s'ajupen i traeixen i els catalans que segueixen el camí únic, rebel i dreturer per la llibertat de la Pàtria". Amb tot plegat, la posició d'En Salvat podia quedar difuminada, si no fos perquè hi ha sobrats testimonis que el vinculen amb organitzacions culturals i polítiques que, d'una manera o altra, llueixen un estel solitari. Aquests són els casos de la revista *Renaixement*, que l'any 1911 ja comptava amb l'estel de cinc puntes a la capçalera. Com que En Jordi Cardona conserva una fotografia del seu pare (En Daniel Cardona) d'una colla de la Unió Catalanista, en què tothom sosté a les mans un *Renaixement*, no és difícil d'endevinar que En Salvat, que figura entre els fotografiats, havia de conèixer perfectament el significat simbòlic de l'estel. Això mateix li havia de succeir amb *L'Intransigent*, que també incorpora l'estel a la seva capçalera al número 35, del 21 de novembre de 1919. Com que aquest "Periòdic Nacionalista de Jovenuts" era adherit a la Unió Catalanista, de la qual En Salvat era soci, segons em va informar En Crexell, es fa palesa de nou la seva familiaritat amb l'estel. Finalment, i com ja és sabut, En Salvat fou redactor de *l'Estat Català*. Doncs bé, a tots els números publicats, entre el 15 de novembre de 1922 i el 5 de setembre de 1923, la seva capçalera llueix també un estel de cinc puntes. I serà aquest mateix estel independentista el que apareixerà a la portada de *L'Irradiador del Port i les Gaviñes* (1921), en el cul de llàntia de *Les Conspi-*

racions (1922) i a l'ex-libris del llibre *Poema de la Rosa als Llavis* (1923). És l'estel independentista que ens dona una clau de lectura a *La Gesta dels Estels* (1922) i a *Ossa Menor* (1925). I és l'estel que impregnà tots els seus poemes d'una manera obsessiva. Així, si bé és només a la "Divisa" que enceta *La Gesta dels Estels*, on l'estel té una irrevocable significació política i independentista ("l'estel d'un esguard/ i el d'una senyera"), a la resta de l'obra poètica cal primfilar una mica més per acabar adonant-nos-en. No és, per tant, forassenyat d'intuir als *Poemes en Ondes Hertzinanes* aquest senyal: "I encara un estel brilla/ i duc el tomahawk sota l'aixella" ("LINOLEUM"), sobretot perquè aquí la brillantor de l'estel va íntimament connectada amb l'actitud de lluitar. Em sembla ja fora de tot dubte el sentit de l'estel, com a símbol independentista, al poema "Els Tres Reis d'Orient", atès que aquí l'estrella "serveix de fanal/ a uns corsaris d'avui", mentre "un vaixell se l'emporta/ amarrada a proa": no sembla pas arriscat d'endevinar-hi "la proa" com una metàfora de l'avantguarda independentista. Tampoc no sembla abstrusa la referència a l'estel a "Vibracions": "A aquella estrella nua tan a prop de la lluna/ li servo un gran amor/ car volia escapar-se i la vigilen molt", perquè s'intueix l'estel com a símbol d'una Catalunya que vol separar-se d'Espanya sota la vigilància extrema dels seus opressors. I encara a dins *L'Irradiador del Port i les Gavines* trobem la darrera referència: en aquest cas la "d'un vaixell que anava a cacera d'estels", amb un mariner "que us diu que un dels estels és el seu propi cor/ que tots els tripulants i caçadors d'estels/ tenen la fi mateixa". L'estel apareix de nou, dins *La Gesta dels Estels*, a "Prometença", poema que suggereix la promesa de deslliurar Catalunya de l'invasor o de morir-hi en l'empresa, talment com juraven els "escamots" militars d'Estat Català i Bandera Negra: "prendria les ciutats/ i llurs noies vindrien a rebre'm/ no sabria tornar/ si tornar no podia amb l'espasa florida". A "La Mort del Just" és interessant de copsar, com en els primers escrits en prosa, com la dona és equiparada a la Pàtria, i, més exactament, a la Pàtria independent, perquè és identificada amb l'estel: "la meva amiga, quan jo la prenia,/ tota es vinclava com dofí saltant:/ si era de nit, com l'estrella glatia". Serà justament aquesta visió de la dona com a Pàtria independent la que obrirà *El Poema de la Rosa als Llavis*: "Quina grua el meu estel,/ quin

**Portada de
'L'irradiador del
port i les gavines'.
Segons Salvat-
Papasseit, "un
vaixell que anava
a la cacera
d'estels". L'estel
s'intueix com un
símbol d'una
Catalunya que vol
separar-se
d'Espanya.**

estel la meva grua!/-de tant com brilla en el cel/ sembla una donzella nua" ("QUINA GRUA EL MEU ESTEL"). I serà a *Ossa Menor* on s'acabarà de reblar, car la seva enamorada "duu a la sina dos estels" ("NOVEL·LA"). Amb la qual cosa, la força eròtica papassetiana, i el seu impuls regenerador i vitalista que implica, s'hauria de copsar també a la llum del seu impuls d'alliberament nacional, sense el qual podria caure en l'atzar d'un casanovisme barat. Per tant, allò que En Fuster deia que "l'amor, per a ell, és només una efusió lúdica dels sentits, en la qual no sembla engatjada cap part més profunda de la personalitat", s'hauria de matisar amb uns quants ets i uts.

Un epistolari guardat amb pany i clau. Hi ha encara una altre àmbit on l'independentisme d'En Salvat-Papasseit es desgrana amb tota la claredat del món, fil per randa, convençut i precís: el seu epistolari. Nogensmenys, les seves cartes han estat bandejades a l'hora de fer un estudi ambiciós i complet de tota la seva poesia, i tan sols s'han utilitzat fragmentàriament amb finalitats molt parcials i minvadíssimes. Si l'espigolem amb atenció -per bé que encara en queda per editar més de la meitat-, de seguida ens colpeix, novament, la força del seu pensament independentista. Així, escriu des de Les Escaldes, el 26 d'abril de 1922, al seu amic Plandiura: "Aquí sóc *Monsieur le catalan*. He

ARXIU

aconseguit l'essencial distinció de cultura i de fet polític que als catalans se'ns deu: *Monsieur le catalan separatiste*". Fins i tot, parlant de futbol i del Barça, escriurà un altre cop a En Plandiura el propsegüent 21 de maig: "Ves si ara no he tingut una gran alegria perquè els futbolers nostres -tots ells separatistes segons els han dictat- han obtingut un triomf que ha fet que tot un poble ho celebrés amb ells. Acusats de fenicis, i més tard de jueus, nosaltres, catalans, som com els grecs d'abans: un poble de comerç, però d'altres virtuts. Ja sabem passejar i festejar atletes. I Pèricles també fóra amb nosaltres si tinguéssim un xic d'independència". I serà en una carta a En Joan Merli, el 14 de setembre de 1923, que el poeta ens manifesta la seva assistència a les manifestacions independentistes barcelonines de l'Onze de Setembre i les seves corregudes davant de l'estàtua d'En Rafel de Casanova, amb les tropes de l'exèrcit espanyol al darrera. Diu En Salvat: "Tots sabem el que és córrer davant, i avergonyint un mo-

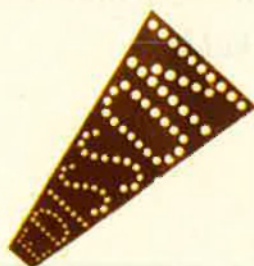
SALVAT - PAPASSEIT

L'IRRADIADOR DEL PORT I LES GAVINES

POEMES D'AVANTGUARDA

nument de bronze, d'un bronze tanmateix un xic més resistent que els nostres entusiasmes. Vós heu llegit prou cops –encara darrerament a ‘La Publicitat’– que aquells qui es defensaven el 1714 ja ni eren catalans... I és perquè ells no corrien simplement! Anar al monument d'En Casanova i creure que és possible que no passarà res, és pensar el mateix que la gent de la Lliga, que ho desitja i ho diu. Els altres catalans no ho poden creure (quan fan una aliança fins a la mort, si cal...). Rest a, doncs, aquí ben transparent la identificació dels catalans que assisteixen a actes independentistes i no són de la Lliga, i que “fan una aliança fins a la mort, si cal”, amb “l'escamot dels qui mai no reculen” de la “Divisa” de *La Gesta dels Estels*, o amb els versos d'una altra “Divisa”, publicada a *L'Estat Català*, del 15 de gener de 1923: “Sigui només la guerra el nostre crit/ i el nostre cor s'encengui amb la senyera:/ l'estel ens porti de dia i de nit/ –el que reuli no trobi dreuera./ I arrengrats com legions en neguit:/ ara és l'amada qui viu presonera!” On veiem el paral·lelisme amb els “escamots” armats d'Estat Català.

Sobre la pertinença d'En Salvat a algun d'aquests escamots se n'han dit de verdes i de madures. Però els qui han arribat a escatir-ne quelcom, han amagat l'ou covardament. Jo creia que els escrits d'En Salvat, per més exaltats i bel·licistes que fossin, i per més que es decantessin sovint a fer apologia de la guerra i de la lluita armada, no s'havien d'interpretar més enllà d'una “mística militar”. Ara bé, la conversa que vaig tenir fa uns anys, a Sant Just Desvern, amb En Jordi Cardona, em féu canviar diametralment aquesta imatge. Per En Jordi Cardona, “En Salvat-Papasseit, En Francesc Domingo, En Xavier Nogués, un que era de Cal Meli d'aquí, que va ser cunyat del meu pare i que es deia Francesc Gelabert, i l'August Argimon, tiraven. Feien pràctiques de tir. Així m'ho havia explicat el meu pare i també la meua tia Assumpció. I no tinc cap mena de dubte sobre la seva veracitat”. Em comentà també que “acabada la guerra, els estocs d'armes es venien. I el grup del meu pare en va comprar entre els anys 18 i 19”. D'aquí podem deduir que, com que En Salvat va anar a cal Cardona, a Sant Just, per motius de salut, el setembre de 1920, les pràctiques de tir s'haurien de

situar entre el 19 i el 20, atès que En Jordi Cardona sembla recordar que En Salvat hi anà a tirar abans de fer-hi cap com a malt. El testimoni d'En Cardona, menystingut i silenciats fins avui per presumpta invenció, l'he trobat corroborat al llibre d'En Prous i Vila *Nòpals. Elegies de Guerra* (1931). A la “nota-pòrtic”, l'autor comenta: “no voldria deixar de dir que en aquests versos de guerra hi té bona part el malaguanyat poeta Salvat-Papasseit, per les indicacions que em feia a les seves lletres: ‘Escriviu força –deia–. Feu força versos; encara que siguin bèl·lics, millor. A mi, l'olor de pòlvora em faria un efecte d'allò més’, m'escrivia des de Barcelona, abans d'anar al sanatori de Fuenfría.” Si bé En Prous i Vila no diu exactament que En Salvat tirés, sí que deixa entenen, per la referència a l'olor de pòlvora, que o bé tirà o bé era present a les pràctiques de tir.

Això hauria de canviar diametralment la visió d'un Salvat ballader, anarcoide, sense ideologia de cap mena, embadalit pels pits i les cuixes de quatre senyorettes, conformista i amant de les causes perdudes. I caldria tenir molt present que el seu ideari polític passava pel rebuig absolut a l'esclavatge de Catalunya dins Espanya. En una de les seves darreres cartes, en què comenta la càrrega brutal de la policia espanyola sobre els manifestants de l'Onze de Setembre, escriu: “Pel que respecta a l'odi, em cal dir-vos això: no sospiréssiu pas la nostra llibertat sense passar per l'odi. Mentre no els odiem no els podrem vèncer mai! Cal, doncs, propulsar l'odi contra Espanya o deixar d'existir. Perquè no existeix l'odi, aquesta gent honesta de l'Estat Català no compleix el que diu. I és que ells també s'esperen –encara que no ho diguin– que ens vindrà per si sol.”

De res no hi serviren els atacs antiindependentistes d'En Foix, el qual i per raó de la consciència política d'En Salvat, el titllà diverses vegades de “fals avantguardista”. De res no hi ha servit el silenci de la universitat i la miopia o el silenci de guant blanc de la majoria de teoritzadors i crítics literaris. De res no hi han servit aquests cinquanta anys de castració intel·lectual, amb la por de dir la realitat. L'independentisme d'En Salvat-Papasseit és una obvietat inqüestionable. Ho era l'any 24, en què va morir. I ho és avui.

Jordi Bilbeny

L'ideari polític del poeta avantguardista passava pel rebuig absolut de l'esclavatge de Catalunya dins d'Espanya.

L'independentisme de Salvat-Papasseit és, doncs, una obvietat inqüestionable.